Appendix : 3

THE FINAL TEST VERSION

કૉલેજમાં પ્રવેશ ઈચ્છનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે

ગૂ જ રા તી

ભાષાશક્તિ કસોટી

[ખંડ : ૧]

▣

: પ્રયોજક :

પ્રા. કુલીનભાઈ પંડયા (એમ. એ., (યુ. એસ. એ.) એમ. એડ્ .)

▣

[નીચે આપેલી સૂચનાઓ વાંચ્યા પછી તમને કહેવામાં આવે ત્યારે ઉત્તરો આપવાનું શરૂ કરો.]

: સૂચના :

▣ આ તમારા સાહિત્યના જ્ઞાનની નહિ, પણ ભાષાકીય શક્તિની કસોટી છે.

▣ આ કસોટી તમારી પરીક્ષા લેવા માટે નથી, પરંતુ શૈક્ષણિક સંશોધન માટે છે. તેથી કસોટીમાં તમારું પરિણામ કેવું આવશે તે વિષે ચિંતા રાખ્યા વગર કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.

▣ તમારા ગુણાંક સંપૂર્ણપણે ખાનગી રાખવામાં આવશે અને તેનો ઉપયોગ ફક્ત સંશોધન માટે જ થશે.

▣ તમે સારામાં સારો દેખાવ કરી શકો એવી ધગશ રાખી કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.

▣ આ કસોટીપુસ્તિકામાં તમારે કશું જ લખવાનું નથી કે કશી નિશાની કરવાની નથી. આ સાથે તમને આપેલા ઉત્તરપત્રમાં જ તમારે યોગ્ય ચોકઠામાં × ની નિશાની કરવાની છે અથવા તો યોગ્ય ક્રમ લખવાનો છે પ્રશ્નની ઉપર જે પ્રમાણે કરવાની સૂચના આપી હોય, તે પ્રમાણે કરશો.

▣ આ ભાષાશક્તિ કસોટી ચાર ખંડોમાં વહેંચાયેલી છે. દરેક ખંડના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી રહો એટલે તે માટે જેટલો સમય લાગ્યો હોય તેની નોંધ આપેલા ઉત્તરપત્રની ઉપરની બાજુએ ડાબા ખૂણા પર આપેલા ચોકઠામાં કરશો.

▣ સંશોધકને તેના કામમાં હાર્દિક સહકાર આપશો એવી આશા છે.

▣

ખંડ ૧ : શબ્દભંડોળ

।·।　(અ) સમાનાર્થી શબ્દો

નીચે કેટલાક શબ્દો આપ્યા છે. તેમાંના પ્રત્યેકની સાથે તેના સમાનાર્થી શબ્દ તરીકે ચાર વિકલ્પ આપ્યા છે. સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧) અખિલ
(ક) સર્વ
(ખ) મહાન
(ગ) આખું
(ઘ) જગત

(૨) તૃપ્તિ
(ક) સંતોષ
(ખ) ધીરજ
(ગ) તરસ
(ઘ) શાંતિ

(૩) ચિર
(ક) ચીરવું
(ખ) લાંબું
(ગ) ફાડ
(ઘ) રેશમી વસ્ત્ર

(૪) અપેક્ષા
(ક) અવગણના
(ખ) ઇચ્છા
(ગ) અનાદર
(ઘ) ઉમેદ

(૫) અંબર
(ક) સમુદ્ર
(ખ) પૃથ્વી
(ગ) આકાશ
(ઘ) પાતાળ

(૬) અવનિ
(ક) દુનિયા
(ખ) રાત્રિ
(ગ) સંધ્યા
(ઘ) પૃથ્વી

(૭) આક્રમણ
(ક) છાપો
(ખ) પીછેહઠ
(ગ) હુમલો
(ઘ) આમંત્રણ

(૮) અશન
(ક) ભોજન
(ખ) ઉપવાસ
(ગ) પ્રસાદ
(ઘ) નાસ્તો

(૯) આતપ
(ક) તાપ
(ખ) તપ
(ગ) તૃપ્ત
(ઘ) તપાવેલું

(૧૦) કોપ
(ક) ઈર્ષ્યા
(ખ) પ્યાલો
(ગ) ખિન્ન
(ઘ) ક્રોધ

(૧૧) આર્દ્ર
(ક) આદુ જેવું તીખું
(ખ) સરળ
(ગ) કોમળ
(ઘ) ભીનું

(૧૨) કિસ્તી
(ક) ખેડૂત
(ખ) કાતર
(ગ) હોડી
(ઘ) કિનારો

(૧૩) રાહદારી
(ક) પ્રતીક્ષા
(ખ) રસ્તો
(ગ) વટેમાર્ગુ
(ઘ) સાથીદાર

(૧૪) સ્નિગ્ધ
(ક) લીસું
(ખ) પ્રેમાળ
(ગ) કોમળ
(ઘ) સરળ

(૧૫) કાન્તિ
(ક) બળવો
(ખ) તેજ
(ગ) ફેરફાર
(ઘ) પ્રેમ

(૧૬) ખિતાબ
(ક) ઈનામ
(ખ) હિસાબ
(ગ) ઈલકાબ
(ઘ) ભેટ

(૧૭) ચિનગારી
(ક) કોલસો
(ખ) તણખો
(ગ) દેવતા
(ઘ) દીવાની વાટ

(૧૮) સહાનુભૂતિ
(ક) મદદ
(ખ) દિલસોજી
(ગ) સહનશીલતા
(ઘ) સથવારો

(૧૯) હુતાશન
(ક) અગ્નિ
(ખ) આહુતિ
(ગ) બલિદાન
(ઘ) ભોગ

(૨૦) પુંજ
(ક) કચરો
(ખ) ઢગલો
(ગ) પ્રકાશ
(ઘ) પૂજ્ય

(૨૧) ભોમિયો
(ક) રખડુ
(ખ) જાણકાર
(ગ) અજાણ્યો
(ઘ) ભમરો

(૨૨) પ્રાસાદ
(ક) મહેલ
(ખ) દેવને ધરાવેલી સામગ્રી
(ગ) નૈવેદ્ય
(ઘ) મકાન

(૨૩) ઉપહાર
(ક) નાસ્તો
(ખ) ખોરાક
(ગ) ભેટ
(ઘ) માળા

(૨૪) તર્પણ
(ક) તપ
(ખ) તાપવું
(ગ) તપેલું
(ઘ) શ્રાદ્ધ

(૨૫) દાવાનળ
(ક) આગ
(ખ) પવન
(ગ) દીવો
(ઘ) વનમાં આપમેળે સળગતો અગ્નિ

(૨૬) ધૂંધળું
(ક) ઘેરું
(ખ) સ્પષ્ટ
(ગ) ગંદું
(ઘ) ઝાંખું

(૨૭) નાખુદા
(ક) વેપારી
(ખ) વડીલ
(ગ) વહાણનો ઉપરી
(ઘ) ઈશ્વર

(૨૮) સુભટ
(ક) વીર પુરુષ
(ખ) રખેવાળ
(ગ) અનુચર
(ઘ) અંગરક્ષક

(૨૯) યાચના
(ક) ભિક્ષા
(ખ) વિનંતી
(ગ) પ્રાર્થના
(ઘ) માગણી

(૩૦) હેરત
(ક) ખૂબી
(ખ) નવાઈ
(ગ) ધ્રાસકો
(ઘ) ઝડપ

(૩૧) અમાત્ય
(ક) રાજા
(ખ) સેવક
(ગ) નોકર
(ઘ) પ્રધાન

(૩૨) આરોહ
(ક) ઉતરાણ
(ખ) ચડાણ
(ગ) ચાલવું
(ઘ) જવું

(૩૩) ઋજુતા
(ક) દૃઢતા
(ખ) રીઝવાનો ગુણ
(ગ) સરળતા
(ઘ) કોમળતા

(૩૪) ગંજીફો
(ક) ઘાસનો ઢગલો
(ખ) રમવાનાં પાનાંનો ઢગલો
(ગ) શરીર પર પહેરવાનું વસ્ત્ર
(ઘ) ગાંજાનો વ્યસની

(૩૫) ચિરાગ
(ક) તણખો
(ખ) વીજળી
(ગ) બત્તી
(ઘ) અગ્નિ

(૩૬) જિજીવિષા
(ક) જીવવાની ઈચ્છા
(ખ) જીતવાની ઈચ્છા
(ગ) જાણવાની ઈચ્છા
(ઘ) જોવાની ઈચ્છા

(૩૭) જુગુપ્સા
(ક) ઈર્ષ્યા
(ખ) શંકા
(ગ) વેર
(ઘ) ચીતરી

(૩૮) નૈવેદ્ય
(ક) પૂજાસામગ્રી
(ખ) દેવનો પ્રસાદ
(ગ) દહીં-ઘી
(ઘ) વૈદ્ય

(૩૯) નવનીત
(ક) નવીન
(ખ) માખણ
(ગ) નિત્ય
(ઘ) દહીં

(૪૦) મહેરામણ
(ક) ટોળું
(ખ) સમુદ્ર
(ગ) લોકો
(ઘ) મોતી

(૪૧) મિતાહારી (ક) ખૂબ ખાનાર
(ખ) ઓછું ખાનાર
(ગ) ઉપવાસી
(ઘ) પ્રમાણસર ખાનાર

(૪૨) મુકુર (ક) મુગટ
(ખ) મોર
(ગ) આરસી
(ઘ) મસ્તક

(૪૩) પરિચારિકા (ક) મહિલા ચોકીદાર
(ખ) દવાખાનામાં સારવાર કરનાર સ્ત્રી
(ગ) નોકર બાઈ
(ઘ) મહિલા કારકુન

(૪૪) વિહંગ (ક) નજર
(ખ) આકાશ
(ગ) પંખી
(ઘ) સાપ

(૪૫) માહાત્મ્ય (ક) મોટું
(ખ) મહિમા
(ગ) મહાન
(ઘ) મહાત્મા

(૪૬) વારાંગના (ક) ગણિકા
(ખ) બહાદુર સ્ત્રી
(ગ) સુંદર અંગોવાળી સ્ત્રી
(ઘ) દેવલોકની સ્ત્રી

(૪૭) સાદૃશ્ય (ક) જોવા જેવું
(ખ) સમાનતા
(ગ) જોવાની શકિત
(ઘ) દેખાવ

(૪૮) સામંજસ્ય (ક) ઔચિત્ય
(ખ) ઉત્સુકતા
(ગ) ઉદાસીનતા
(ઘ) ઉત્સાહ

(૪૯) પરાકાષ્ઠા (ક) પરાક્રમ
(ખ) કાષ્ઠા
(ગ) છેવટની હદ
(ઘ) અંતર

(૫૦) નિષ્ક્રમણ (ક) બહાર જવું
(ખ) ઓળંગવું
(ગ) ઊતરવું
(ઘ) કૂદવું

૧.૯(a)

(आ) વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો

(ક) क વિભાગમાં આપેલા શબ્દનો વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ ख વિભાગમાંથી શોધી કાઢી તેનો ક્રમ આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના યોગ્ય ચોકઠામાં લખો :

(યાદ રાખો, આ વખતે તમારે '×' નથી કરવાની, પણ ક્રમ લખવાનો છે.)

क	ख
(૫૧) જંગલી	૧ સર્વદેશી
(૫૨) ધન	૨ ધન્યવાદ
(૫૩) એકદેશી	૩ નિરાશા
(૫૪) ઠપકો	૪ વિદેશી
	૫ પાળેલું
	૬ ફિટકાર
	૭ ચોરસ

क	ख
(૫૫) ઉછાંછળું	૧ ખેબાકળું
(૫૬) દુર્લભ	૨ અળખામણું
(૫૭) ઠંડું	૩ વલ્લભ
(૫૮) તેજી	૪ ઠરેલું
	૫ મંદી
	૬ સુલભ
	૭ ગરમ

क	ख
(૫૯) દેવાદાર	૧ સજ્જન
(૬૦) દુર્જન	૨ સાક્ષર
(૬૧) નિરક્ષર	૩ ક્રૂર
(૬૨) પહેલું	૪ ભણેલું
	૫ લેણદાર
	૬ બીજું
	૭ છેલ્લું

क	ख
(૬૩) દેવું	૧ સારું
(૬૪) ખરાબ	૨ લેણું
(૬૫) કપૂત	૩ શૂર
(૬૬) તત્સમ	૪ તદ્દભવ
	૫ રોકડ
	૬ બાયલું
	૭ સપૂત

क	ख
(૬૭) ઝેર	૧ પાતળું
(૬૮) આગેકૂચ	૨ પડતી
(૬૯) ગમો	૩ અમૃત
(૭૦) ચડતી	૪ બઢતી
	૫ પીછેહઠ
	૬ અણગમો
	૭ લીસું

क	ख
(૭૧) આદર	૧ રંક
(૭૨) ખંડન	૨ નરમ
(૭૩) આયાત	૩ સાદર
(૭૪) કડક	૪ મંડન
	૫ પોચું
	૬ નિકાસ
	૭ અનાદર

क	ख
(૭૫) ચડ	૧ અસ્ત
(૭૬) ઉદય	૨ કંજૂસ
(૭૭) કાચું	૩ પડ
(૭૮) ઉડાઉ	૪ ઊતર
	૫ કરકસરિયું
	૬ પાકું
	૭ ગામ

क	ख
(૭૯) અતિવૃષ્ટિ	૧ પુરાતન
(૮૦) અધમ	૨ અનાવૃષ્ટિ
(૮૧) અદ્યતન	૩ પૂરું
(૮૨) ખડતલ	૪ ઉત્તમ
	૫ આધુનિક
	૬ સુડદાલ
	૭ મજબૂત

क	ख
(૮૩) અગમબુદ્ધિ	૧ મીઠું
(૮૪) પોકળ	૨ સગવડ
(૮૫) અતડું	૩ શરમાળ
(૮૬) કડવું	૪ પચ્છમબુદ્ધિ
	૫ ખાટું
	૬ નક્કર
	૭ મળતાવડું

क	ख
(૮૭) ઉષા	૧ આપકર્મી
(૮૮) આપકર્મી	૨ ન્યૂન
(૮૯) અધિક	૩ વિગ્રહ
(૯૦) સમાસ	૪ પરાક્રમી
	૫ સંધ્યા
	૬ અમીર
	૭ સંધિ

क	ख
(૯૧) ઉત્થાન	૧ દયાળુ
(૯૨) જયેષ્ઠ	૨ કૃતઘ્ન
(૯૩) ચંચળ	૩ કનિષ્ઠ
(૯૪) કૃતજ્ઞ	૪ પતન
	૫ શ્રેષ્ઠ
	૬ સ્થિર
	૭ પ્રસ્થાન

क	ख
(૯૫) અંધકાર	૧ પ્રગતિ
(૯૬) કંકોત્રી	૨ જન્મોત્રી
(૯૭) આરંભ	૩ અંત
(૯૮) અધોગતિ	૪ ઊર્ધ્વગતિ
	૫ નકલ
	૬ કાળોત્રી
	૭ પ્રકાશ

क	ख
(૯૯) કાયમી	૧ ઘડપણ
(૧૦૦) જોબન	૨ ખોટું
(૧૦૧) ગર્વ	૩ હંગામી
(૧૦૨) જંગમ	૪ સ્થાવર
	૫ અભિમાન
	૬ નમ્રતા
	૭ બાળપણ

क	ख
(૧૦૩) પુરોગામી	૧ સૌમ્ય
(૧૦૪) અનુકૂળ	૨ સાનુકૂળ
(૧૦૫) ઉગ્ર	૩ બદબો
(૧૦૬) ખુશબો	૪ અધોગામી
	૫ પ્રતિકૂળ
	૬ નાસ્તિક
	૭ અનુગામી

क	ख
(૧૦૭) આશિષ	૧ પરોપકાર
(૧૦૮) દેવ	૨ અપકાર
(૧૦૯) ઉપકાર	૩ માનવ
(૧૧૦) એકાંગી	૪ સર્વાંગી
	૫ પદ્ય
	૬ શાપ
	૭ દાનવ

1·2 Cb) (ખ) નીચે કેટલાક શબ્દો આપ્યા છે. તેમાંના પ્રત્યેકની સાથે તેના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ તરીકે ચાર વિકલ્પ આપ્યા છે. સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧૧૧) અખંડ
(ક) ખંડિયેર
(ખ) ક્ષીણ
(ગ) ખંડિત
(ઘ) જીર્ણ

(૧૧૨) સ્તુતિ
(ક) નિંદા
(ખ) ઠપકો
(ગ) ક્રોધ
(ઘ) વખાણ

(૧૧૩) નિમકહરામ
(ક) નિમકહલાલ
(ખ) નિમકદાર
(ગ) નિમકીન
(ઘ) હરામખોર

(૧૧૪) અમર
(ક) અચળ
(ખ) મૃત
(ગ) પરિવર્તનશીલ
(ઘ) નાશવંત

(૧૧૫) પ્રત્યક્ષ
(ક) અક્ષ
(ખ) અધ્યક્ષ
(ગ) પરોક્ષ
(ઘ) સમકક્ષ

(૧૧૬) પ્રવૃત્તિ
(ક) આળસ
(ખ) નિવૃત્તિ
(ગ) આરામ
(ઘ) કામ

(૧૧૭) ઉદાર
(ક) ઊડાઉ
(ખ) કરકસરી
(ગ) ખર્ચાળ
(ઘ) કંજૂસ

(૧૧૮) સુગમ
(ક) સરળ
(ખ) દુર્ગમ
(ગ) અગમ્ય
(ઘ) સુગાળ

(૧૧૯) રાગ
(ક) દ્વેષ
(ખ) મત્સર
(ગ) ઈર્ષ્યા
(ઘ) ક્રોધ

(૧૨૦) સ્વાવલંબી
(ક) અવલંબી
(ખ) પરાવલંબી
(ગ) સ્વાધીન
(ઘ) પરસ્પરાવલંબી

1·3 (ज्ञि) નીચેનાં વાક્યોમાં જે એક શબ્દ અયોગ્ય રીતે વપરાયેલો લાગતો હોય તેની નીચેનો આંકડો આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના ચોકઠામાં લખો:

(૧૨૧) ગાંધીજીનું જીવન સાદાઈ અને પવિત્રતાના ભપકાથી રંગાયેલું હતું.
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮

(૧૨૨) પોતાનું પ્રિય પુસ્તક લાંબે ગાળે અચાનક જડતાં છાયાને ખૂબ જ ગ્લાનિ થઈ.
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨

(૧૨૩) યુદ્ધે ચડેલા બે દેશો પરસ્પર વિષાદવૃત્તિ દાખવે છે.
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮

(૧૨૪) મુમતાઝબેગમના વાત્સલ્યના સ્મારક તરીકે શાહજહાંને તાજમહાલ બંધાવ્યો.
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭

(૧૨૫) મારો બાળપણનો ભેરુ મને મળવા આવે છે એ જાણી મને ખૂબ જ
૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
નિજાનંદ થયો.
૧૩ ૧૪

1·4 (अी) સંધિદ્વારા બનતા શબ્દો

નીચે કેટલાક શબ્દોની સંધિ છૂટી પાડી છે. તે માટે ત્રણ ત્રણ વિકલ્પો (ક), (ખ), (ગ) એમ ત્રણ ખાનામાં આપ્યા છે. સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો:

		(ક)	(ખ)	(ગ)
(૧૨૬)	પ્રત્યેક	: પ્રત્ય + એક,	પ્રતિ + એક,	પ્રતી + એક
(૧૨૭)	સદૈવ	: સદા + એવ,	સદ્ + ઐવ,	સત્ + દૈવ
(૧૨૮)	સ્વાધ્યાય	: સ્વ + અધ્યાય,	સ્વા + ધ્યાય,	સ્વાધ્ય + અય
(૧૨૯)	અચ્છેર	: અચ્ + છેર,	અર્ધ + શેર,	અચ્છે + એર
(૧૩૦)	વિષમ	: વિ + સમ,	વિષ + મ,	વિ + ષમ
(૧૩૧)	સ્વચ્છ	: સુ + અચ્છ,	સ્વ + છ	સ્વ + અચ્છ
(૧૩૨)	દિગંબર	: દિશ્ + અંબર,	દિગ્ + અંબર,	દિ + ગંબર
(૧૩૩)	અભ્યુદય	: અભિ + ઉદય,	અભ્ય + ઉદય,	અભ્ + યુદય
(૧૩૪)	દિગ્દર્શન	: દિશ્ + દર્શન,	દિગ + દર્શન,	દિગ્દર્શ + અન
(૧૩૫)	નિષ્ણાત	: નિસ્ + નાત,	નિ + સ્નાત,	નિષ્ણ + આત

(ङ) રૂઢ પ્રયોગો

1·5(a) (ક) નીચે કેટલાક રૂઢપ્રયોગો આપ્યા છે. તેની સાથે તેના સંભવિત અર્થ આપ્યા છે. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧૩૬) શેર લોહી ચડવું
- (ક) તંદુરસ્ત બનવું
- (ખ) શકિતમાન બનવું
- (ગ) આનંદિત થવું
- (ઘ) લાભ થવો

(૧૩૭) ખબર લેવી
- (ક) ખૂબ ઠપકો આપવો
- (ખ) સારા સમાચાર પૂછવા
- (ગ) માર મારવો
- (ઘ) ભાળ કાઢવી

(૧૩૮) નામનું નાહી નાખવું
- (ક) મૂએલો ગણવો
- (ખ) આશા છોડી દેવી
- (ગ) સંબંધ તોડી નાખવા
- (ઘ) નામ અદૃશ્ય થવું

(૧૩૯) રાફડો ફાટવો
- (ક) મોટી સંખ્યામાં બહાર પડવું
- (ખ) ગઢ તૂટી પડવો
- (ગ) કીડી-મકોડી ઉમટવી
- (ઘ) ખાતર પાડવું

(૧૪૦) હાથ મારવો
- (ક) ચોરી કરવી
- (ખ) નિરાશા મળવી
- (ગ) સખ્ત ફટકારવું
- (ઘ) પહેલ કરવી

(૧૪૧) માથે પડવું
- (ક) દોષિત ઠેરવવું
- (ખ) ભારરૂપ થવું
- (ગ) જવાબદારી લાદવી
- (ઘ) વિઘ્નરૂપ બનવું

(૧૪૨) દી ઊઠવો
(ક) ચઢતી આવવી
(ખ) પડતી દશા આવવી
(ગ) ફળીભૂત થવું
(ઘ) દિવસ પૂરો થવો

(૧૪૩) ભૂરકી નાખવી
(ક) ધૂળ નાખવી
(ખ) વશીકરણ કરવું
(ગ) ભરખી જવું
(ઘ) ભૂકી છાંટવી

(૧૪૪) જીવ ઊઠી જવો
(ક) મૃત્યુ પામવું
(ખ) જીવ ઊડી જવો
(ગ) વલોપાત કરવો
(ઘ) આકુળ વ્યાકુળ થઈ જવું

(૧૪૫) મોરનાં ઈંડાં ચીતરવાં
(ક) હોશિયાર બનાવવું
(ખ) સારી વસ્તુને વધુ સારી બનાવવી
(ગ) કલાત્મક બનાવવું
(ઘ) આકર્ષક ચીતરામણ કરવું

1·5(b)(ખ) क વિભાગમાં કેટલાક રૂઢપ્રયોગો આપ્યા છે. ख વિભાગમાંથી તેનો યોગ્ય અર્થ બતાવતા વિકલ્પો શોધી તેમનો ક્રમ આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના ચોકઠામાં લખો :

(યાદ રાખો, અહીં તમારે × નથી કરવાની, પણ ક્રમ લખવાનો છે.)

क	ख
(૧૪૬) મુખમાં તરણું લેવું	૧ પ્રતિજ્ઞા કરવી
(૧૪૭) પાણી મૂકવું	૨ મુશ્કેલીમાં મૂકાવું
(૧૪૮) હાથ ઘસતા રહી જવું	૩ હારી જવું
	૪ મુસીબતનો સામનો કરવો
	૫ નિષ્ફળ જવું
	લાચારીથી હાર કબૂલ રાખવી

क	ख
(૧૪૯) લોઢાના ચણા ચાવવા	૧ તિરસ્કારથી જોવું
(૧૫૦) નાકનું ટેરવું ચડાવવું	૨ બળની કસોટી થવી
(૧૫૧) પાણી મપાઈ જવું	૩ ખૂબ મુશ્કેલ કાર્ય હોવું
	૪ ખૂબ પરિશ્રમ કરવો
	૫ વ્યર્થ મહેનત કરવી
	૬ સાહસ કરવું

क	ख
(૧૫૨) ગામ ગામનાં પાણી પીવાં	૧ ખૂબ અનુભવી હોવું
(૧૫૩) ઘર ઘાલવું	૨ ઊંડા મૂળ નાખવાં
(૧૫૪) જગબત્રીસીએ ચડવું	૩ બરતરફ કરવું
	૪ નામના મેળવવી
	૫ ચોમેર વગોવાવું
	૬ રદબાતલ કરવું

क	ख
(૧૫૫) કડવા ઘૂંટડા ગળવા	૧ છેતરપિંડી કરવી
(૧૫૬) ઊઠા ભણાવવા	૨ ખૂબ મોટી આશા આપવી
(૧૫૭) ગમ ખાવી	૩ ક્રોધમાં પણ શાંતિ રાખવી
	૪ ખોટું કહી છેતરવું
	૫ વાયદા કરવા
	૬ અપમાન સહન કરવું

क	ख
(૧૫૮) દાંત કાઢવા	૧ મહેનત કરવી
(૧૫૯) છક્કડ ખાવી	૨ દાંત તોડી નાખવા
(૧૬૦) માથાફોડ કરવી	૩ ભૂલ કરવી
	૪ હસવું
	૫ તમાચો મારવો
	૬ પાછા હઠવું

❀

(क) કહેવતો

1·6 (a) (ક) સમાનાર્થી કહેવતો :

નીચે क વિભાગમાં કેટલીક કહેવતો આપી છે. ख વિભાગમાં તેમાંની દરેક કહેવતના અર્થ તરીકે ચાર ચાર વિકલ્પ આપ્યા છે. સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

क	ख
(૧૬૧) મૂઈ ભેંસના મોટા ડોળા.	(ક) ભેંસ મર્યા પછી તેની આંખો ફૂલીને મોટી થાય છે. (ખ) વ્યક્તિએ પોતાની કદર કરાવવા મરી જવું જોઇએ. (ગ) મોટા ડોળા કાઢવાથી ભેંસ મરી જાય છે. (ઘ) વ્યક્તિની હયાતી બાદ તેની કદર થાય.
(૧૬૨) પાઘડીનો વળ છેડે.	(ક) કામને પહેલેથી સારું કરવું કે જેથી તેનો અંત સારો આવે. (ખ) સારા કામનું પરિણામ સારું આવે છે. (ગ) ચોકસાઈથી કામ કરવું. (ઘ) કામના પરિણામથી જ કામ પરખાય છે.
(૧૬૩) જેવી દૃષ્ટિ તેવી સૃષ્ટિ.	(ક) જેવા બીજા હોય તેવા આપણે થઇએ. (ખ) જેવા પોતે તેવા બીજા દેખાય. (ગ) આંખ ખોલીએ એટલે આખું જગત દેખાય. (ઘ) જોયા પછી તરત સર્જન કરવું.
(૧૬૪) નેવનાં પાણી મોભે ન ચઢે.	(ક) અશકય વાત કદી શકય ન બને. (ખ) શકય વાત કદી અશકય ન બને. (ગ) સત્ય હોય તે કદી અસત્ય ન બને. (ઘ) નીચા કુળવાળા ઊંચા ન બની શકે.
(૧૬૫) આભ ફાટ્યું ત્યાં થીગડું કયાં દેવું ?	(ક) ગમે તેટલું બગડેલું કામ ધીરજથી સુધરે છે. (ખ) ગમે તેટલું બગડેલું કામ થોડાક પ્રયત્નથી સુધરે છે. (ગ) ખૂબ બગડી ગયેલા કામનો ઈલાજ હોતો નથી. (ઘ) ખૂબ બગડી ગયેલી વસ્તુનો નાશ જ કરવો જોઈએ.

1·6(b) (ખ) સમાનાર્થી કહેવતો :

નીચે क વિભાગમાં કેટલીક કહેવતો આપી છે. ख વિભાગમાંથી તેના જેવા અર્થવાળી કહેવતો શોધી તેમનો ક્રમ આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના યોગ્ય ચોકઠામાં લખો :

(× કરશો નહિ, પણ ક્રમ લખશો.)

क	ख
(૧૬૬) હાથનાં કર્યાં હૈયે વાગ્યાં.	૧ નહીં કરવાનાં હજાર બહાનાં.
(૧૬૭) પ્રાણ ને પ્રકૃતિ સાથે જાય.	૨ જેની આંખમાં કમળો હોય તે પીળું દેખે.
(૧૬૮) એક પંથ દો કાજ.	૩ દોરડી બળે, પણ વળ ન મૂકે.
(૧૬૯) નાચવું નહિ ત્યારે આંગણું વાંકું.	૪ એક કરતાં બે ભલા.
	૫ એકને ગોળ, બીજાને ખોર.
	૬ પેટ ચોળી શૂળ પેદા કર્યું.
	૭ દાઢીની દાઢી ને સાવરણીની સાવરણી.

क	ख
(૧૭૦) કાગનો વાઘ કરવો.	૧ હાથીના દાંત દેખાડવાના જુદા ને ચાવવાના જુદા.
(૧૭૧) ટાઢે પાણીએ ખસ ગઈ.	૨ બકરું કાઢતાં ઊંટ પેસે.
(૧૭૨) મુખમેં રામ બગલમેં છૂરી.	૩ રજનો ગજ કરવો.
(૧૭૩) જાગ્યા ત્યાંથી સવાર.	૪ કાગનું બેસવું અને તાડનું પડવું.
	૫ ભૂલ્યા ત્યાંથી ફરી ગણો.
	૬ હૈયામાં હોશ અને મોઢે ના, ના.
	૭ ઢેડ મૂઓ ને અભડછેટ ટળી.

क	ख
(૧૭૪) ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય.	૧ એક ઘાએ કૂવો ખોદાય નહિ.
(૧૭૫) બે ઘરનો પરોણો ભૂખે મરે.	૨ મૂળમાં પાયો જ નહીં ત્યાં ચણતર શું ?
(૧૭૬) સાપનો કરડ્યો સીંદરીથી ડરે.	૩ સાપ ગયા અને લીસોટા રહ્યા.
(૧૭૭) કૂવામાં હોય તો હવાડામાં આવે.	૪ દમડી દમડી કરતાં રૂપિયો થાય.
	૫ સૂડી વચ્ચે સોપારી.
	૬ દૂધનો દાઝ્યો છાશ ફૂંકીને પીએ.
	૭ હસવું અને ભસવું સાથે નહિ બને.

1·6 (૮) (ગ) વિરુદ્ધાર્થી કહેવતો :

નીચે કેટલીક કહેવતો આપી છે. તેમાંની દરેકની સાથે તેના વિરુદ્ધ અર્થવાળી કહેવતો તરીકે ચાર ચાર વિકલ્પો આપ્યા છે. સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી સાથે આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં ×ની નિશાની કરો :

(૧૭૮) ઉતાવળે આંબા પાકે નહિ.
(ક) અણબોલાવ્યે બોલે તે તણખલાને તોલે.
(ખ) ઉતાવળા સો બાવરા, ધીરા સો ગંભીર.
(ગ) ધીરજનાં ફળ મીઠાં.
(ઘ) મુલતવી રાખવાનાં માઠાં ફળ.

(૧૭૯) નમ્યું તે ભગવાનને ગમ્યું.
(ક) આપ ભલા તો જગ ભલા.
(ખ) દયાની માને ડાકણ ખાય.
(ગ) નીચી બોરડી સૌ કોઈ ઝૂડે.
(ઘ) ભલાઈ કરતાં ભૂત વળગે.

(૧૮૦) માગ્યા વિના મા પણ ન પીરસે.
(ક) બોલે તેનાં બોર વેચાય.
(ખ) ફરે તે ચરે.
(ગ) માગ્યા કરતાં મરવું ભલું.
(ઘ) સબસે બડી ચૂપ.

કૉલેજમાં પ્રવેશ ઈચ્છનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે

ગૂ જ રા તી

ભાષાશક્તિ કસોટી

[ખંડ : ૨]

: પ્રયોજક :

પ્રા. કુલીનભાઈ પંડ્યા (એમ. એ. (યુ. એસ. એ), એમ.એડ્.)

[નીચે આપેલી સૂચનાઓ વાંચ્યા પછી તમને કહેવામાં આવે ત્યારે ઉત્તરો આપવાનું શરૂ કરો.]

: સૂચના :

- આ તમારા સાહિત્યના જ્ઞાનની નહિ, પણ ભાષાકીય શક્તિની કસોટી છે.
- આ કસોટી તમારી પરીક્ષા લેવા માટે નથી, પરંતુ શૈક્ષણિક સંશોધન માટે છે. તેથી કસોટીમાં તમારું પરિણામ કેવું આવશે તે વિષે ચિંતા રાખ્યા વગર કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.
- તમારા ગુણાંક સંપૂર્ણપણે ખાનગી રાખવામાં આવશે અને તેનો ઉપયોગ ફક્ત સંશોધન માટે જ થશે.
- તમે સારામાં સારો દેખાવ કરી શકો એવી ધગશ રાખી કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.
- આ કસોટીપુસ્તિકામાં તમારે કશું જ લખવાનું નથી કે કશી નિશાની કરવાની નથી. આ સાથે તમને આપેલા ઉત્તરપત્રમાં જ તમારે યોગ્ય ચોકઠામાં × ની નિશાની કરવાની છે અથવા તો યોગ્ય ક્રમ લખવાનો છે પ્રશ્નની ઉપર જે પ્રમાણે કરવાની સૂચના આપી હોય, તે પ્રમાણે કરશો.
- આ ભાષાશક્તિ કસોટી ચાર ખંડોમાં વહેંચાયેલી છે. દરેક ખંડના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી રહો એટલે તે માટે જેટલો સમય લાગ્યો હોય તેની નોંધ આપેલા ઉત્તરપત્રની ઉપરની બાજુએ ડાબા ખૂણા પર આપેલા ચોકઠામાં કરશો.
- સંશોધકને તેના કામમાં હાર્દિક સહકાર આપશો એવી આશા છે.

ખંડ ૨ : અભિવ્યક્તિ

૨.૧.૯(a)

(अ) વાકયરચના

(ક) નીચે આપેલાં વાકયોમાં ખાલી જગ્યા આપી છે. એ દરેક ખાલી જગ્યા પૂરવા માટે શકય ઉત્તર તરીકે ત્રણ ત્રણ શબ્દો આપ્યા છે. તેમાંથી એક જ શબ્દ સાચો છે. સાચો શબ્દ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

[૧] ———— સ્વભાવને કારણે તેણે સહન કરવું પડે છે.
(ક) શરમ, (ખ) શરમાળ, (ગ) શરમી

[૨] ચાંદબીબી અને તેના સૈનિકો લડાઈમાં બહાદુરીથી ————.
(ક) ઝઝૂમી, (ખ) ઝઝૂમ્યાં, (ગ) ઝઝૂમેલા

[૩] અમારી નૌકા પાણી પર સરળ ———— જતી હતી.
(ક) ગતિની, (ખ) ગતિએ, (ગ) ગતિને

[૪] તે ———— ઘોડા ઉપર સવાર થયો.
(ક) દોરતા, (ખ) દોડેલો, (ગ) દોડતાં

[૫] આપણું ઘર ———— ન રખાય.
(ક) ગંદુ, (ખ) ગંદું, (ગ) ગંદકી

[૬] મીરાંબાઈ શ્રીકૃષ્ણનાં પરમ ભક્ત ———— .
(ક) હતા, (ખ) હતાં, (ગ) હતી

[૭] હેમંતે બજારમાંથી ધાણી અને ચણા ————.
(ક) ખરીદ્યાં, (ખ) ખરીદ્યા, (ગ) ખરીદી

[૮] હોડી સરતી હતી અને અમે નદીનું સૌંદર્ય ————.
(ક) નીરખ્યું, (ખ) નીરખ્યું હતું, (ગ) નીરખતા હતા

[૯] તમે, અમે અને તેઓ ભેગા મળી આ કામ ————.
(ક) કરશે, (ખ) કરીશું, (ગ) કરશો

[૧૦] તેણે ———— ગુનો કર્યો ?
(ક) શું, (ખ) સું, (ગ) શો

[૧૧] જો જોઈતું ———— તો હું માગત.
(ક) હોય, (ખ) હશે, (ગ) હોત

[૧૨] તે શાળાએ આવ્યો નહિ ———— તે બિમાર હતો.
(ક) તેથી, (ખ) એટલે કે, (ગ) કારણ કે

[૧૩] ———, આખરે એ બાપડો રિબાઈ રિબાઈને મરી ગયો!
(ક) શાબાશ, (ખ) અરેરે, (ગ) અધધ

[૧૪] ફૂલનું ——— બધાને ગમે છે.
(ક) સુંદર, (ખ) સૌન્દર્ય, (ગ) સુંદરતા

[૧૫] લોકોનું ——— શહેર તરફ જતું હતું.
(ક) ઠઠ, (ખ) પલટણ, (ગ) ટોળું

[૧૬] જગતમાં દરેક પ્રાણીનું ભલું ———.
(ક) થવું, (ખ) થાઓ, (ગ) થાયે

[૧૭] મેદાનમાં મહેશ, નીલા અને રમા ખૂબ ———.
(ક) રમ્યા, (ખ) રમ્યાં, (ગ) રમેલા

[૧૮] આ યાત્રાએથી કયારે ——— ?
(ક) પાછા આવ્યા, (ખ) પાછા આવ્યાં, (ગ) પાછાં આવ્યાં

[૧૯] રમેશને મળવા તેનો ભાઈ કે તેની બહેન ——— હશે.
(ક) ગયો, (ખ) ગયાં, (ગ) ગઈ

[૨૦] શિકારીએ ——— પંખીને જખમી કર્યું.
(ક) ધોળાં, (ખ) ધોળા, (ગ) ધોળું

[૨૧] ભરવાડે સો ——— ઊન ઉતાર્યું.
(ક) ઘેટાઓનું, (ખ) ઘેટાંઓનું, (ગ) ઘેટાનું

[૨૨] અરુણે મારા ——— સુંદર સાથિયા પૂર્યા.
(ક) આંગણુંમાં, (ખ) આંગણામાં, (ગ) આંગણુંમા

[૨૩] સંસ્કારી ——— જોઈને સાસુજી રાજી થયાં.
(ક) વધુને, (ખ) વહૂને, (ગ) વધૂને

[૨૪] રામશાસ્ત્રીની ——— ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ છે.
(ક) પ્રમાણિક, (ખ) પ્રમાણ્ય, (ગ) પ્રામાણિકતા

[૨૫] તમે મારે ત્યાં આવ્યા, તે પહેલાં ———
(ક) હું ખાતો હતો, (ખ) મેં ખાધું હતું, (ગ) મેં ખાધું.

Q.1 (b)

(ખ) નીચે પ્રત્યેક પ્રશ્નમાં ચાર ચાર વાક્યો વિકલ્પ તરીકે આપ્યાં છે. તેમાંથી વાક્યરચનાની દૃષ્ટિએ સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૨૬) (ક) ઉડાઉ દીકરાએ પોતાના ભાગમાં આવેલું ધન વેડફાઈ ગયું.
(ખ) ઉડાઉ દીકરાએ પોતાના ભાગમાં આવેલું ધન વેડફી નાખ્યું.
(ગ) ઉડાઉ દીકરાથી પોતાના ભાગમાં આવેલું ધન વેડફાઈ નાખ્યું.
(ઘ) ઉડાઉ દીકરાએ પોતાના ભાગમાં આવેલું ધન વેડફી ગયું.

(૨૭) (ક) અમારાથી ચોરની પાછળ લાંબે સુધી દોડયું નહિ.
(ખ) અમારાથી ચોરની પાછળ લાંબે સુધી દોડયા નહિ.
(ગ) અમારાથી ચોર પાછળ લાંબે સુધી દોડાયું નહિ.
(ઘ) અમે ચોરની પાછળ લાંબે સુધી દોડાયું નહિ.

(૨૮) (ક) અમે ગાતા હતા અને ખલાસીઓએ હલેસાં માર્યા.
(ખ) અમે ગાતા હતા અને ખલાસીઓ હલેસાં મારતા હતા.
(ગ) અમે ગાયું અને ખલાસીઓ હલેસાં મારતા હતા.
(ઘ) અમે ગાઈ રહ્યા અને ખલાસીઓ હલેસાં મારતા હતા.

(૨૯) (ક) જેમ જેમ અમે નજીક જતા ગયા તેમ તેમ મકાનો વધારે સ્પષ્ટ દેખાવા લાગ્યાં.
(ખ) જેમ જેમ અમે નજીક જતા ગયા ત્યારે મકાનો વધારે સ્પષ્ટ દેખાવા લાગ્યાં.
(ગ) જ્યારે અમે નજીક જતા ગયા તેમ તેમ મકાનો વધારે સ્પષ્ટ દેખાવા લાગ્યાં.
(ઘ) જ્યારે અમે નજીક ગયા, ત્યાં તો મકાનો વધારે સ્પષ્ટ દેખાવા લાગ્યાં.

(૩૦) (ક) મરણ ન હોત, તો સ્મરણ પણ ન હોય.
(ખ) મરણ ન હોય, તો સ્મરણ પણ ન હોત.
(ગ) મરણ ન હોય, તો સ્મરણ પણ ન થયું.
(ઘ) મરણ ન હોત, તો સ્મરણ પણ ન હોત.

2·1(8) (ગ) નીચે આપેલી વાકયોની જોડમાંથી જે વાકય ખરું લાગતું હોય તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૩૧) (ક) કોણે આ રમકડું તોડયું ?
(ખ) કોને આ રમકડું તોડયું ?

(૩૨) (ક) તળાવ પર શિવની અસંખ્ય મૂર્તિઓ છે.
(ખ) તળાવ પર અસંખ્ય શિવની મૂર્તિઓ છે.

(૩૩) (ક) આ વાર્તા શું બોધ આપે છે ?
(ખ) આ વાર્તા શો બોધ આપે છે ?

(૩૪) (ક) હવાઉજાશવાળા બગીચા સાથેના બે ઓરડા ભાડે આપવા છે.
(ખ) બગીચા સાથેના હવાઉજાશવાળા બે ઓરડા ભાડે આપવા છે.

(૩૫) (ક) તેણે શ્રમની અગત્યતા સમજાવતું ભાષણ કર્યું.
(ખ) તેણે શ્રમની અગત્ય સમજાવતું ભાષણ કર્યું.

(૩૬) (ક) નોટ અને ચોપડીઓ લાવતા મીના થાકી ગઈ.
(ખ) નોટ અને ચોપડીઓ લાવતાં મીના થાકી ગઈ.

(૩૭) (ક) સ્ત્રીની સાચી કસોટી કરવી એ અઘરી છે.
(ખ) સ્ત્રીની સાચી કસોટી કરવી એ અઘરું છે.

(૩૮) (ક) તેણે લોભ અને લાલચ છોડી દીધી.
(ખ) તેણે લોભ અને લાલચ છોડી દીધાં.

(૩૯) (ક) આપણને આવડે તેવું આપણે લખીએ.
(ખ) આપણે આવડે તેવું આપણે લખીએ.

(૪૦) (ક) દરેક શિક્ષકોએ આ કામ કરવું જોઈએ.
(ખ) દરેક શિક્ષકે આ કામ કરવું જોઈએ.

(आ) વિચારોની સુગ્રથિત રજૂઆત

નીચે ૧૧ વાકયો આપ્યાં છે. વાકયોને વિચારોની સુગ્રથિત રજૂઆતની દૃષ્ટિએ ૧ થી ૧૧ એમ યોગ્ય ક્રમાંક આપી સાથે આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના ચોકઠામાં તે ક્રમાંક લખો :

2 · 2 (a) (૧)

(૪૧) કોણ જાણતું હતું કે પ્રજાજનોએ આપેલી એ વિદાય અંતિમ હતી?

(૪૨) લોકોએ એમની કપરી કામગીરીની સફળતા ઇચ્છી.

(૪૩) લાલબહાદુર શાસ્ત્રી ૧૯૬૬ની ત્રીજી જાન્યુઆરીએ તાશ્કંદ જવા દિલ્હીના પાલમ વિમાની મથકે આવ્યા.

(૪૪) ભારતના ઉચ્ચ નેતાઓ અને પ્રજાજનોએ એમને વિદાય આપી, પણ

(૪૫) અને નેવું વર્ષનાં માતા રામદુલારી દેવીને પગે લાગ્યા.

(૪૬) લોકો પોતાના પ્રિય નેતાને ભાવભરી વિદાય આપવા એકઠા થયા હતા.

(૪૭) એમનું વિમાન બરાબર પોણાદસે દિલ્હી છોડીને ઊપડયું.

(૪૮) વૃદ્ધ માતાએ આશીર્વાદ આપ્યા અને હસતા હસતા તેઓ વિમાનમાં બેઠા.

(૪૯) જાતે મોટરનો દરવાજો ખોલ્યો.

(૫૦) રસ્તામાં રાતી મોટરમાં બેઠેલી પોતાની માતા પાસે ગયા.

(૫૧) શાસ્ત્રીજી એ બધાને મળીને આગળ વધ્યા અને

2 · 2 (b) (૨)

(૫૨) તેઓ એકદમ ઊઠયા અને સભામાં જઈ બેઠા.

(૫૩) આ જલસામાં આવવાનું મહારાજાએ સ્વામીજીને પણ આમંત્રણ મોકલ્યું.

(૫૪) ગાયિકાને સ્વામીજીના આ જવાબથી ખૂબ દુઃખ થયું.

(૫૫) સ્વામી વિવેકાનંદને ખેતડીના મહારાજા જયપુર સુધી વળાવવા ગયા ત્યાં એક યાદગાર પ્રસંગ બન્યો હતો.

(૫૬) સ્વામીજીને જવાબ આપતી હોય એમ એણે ભક્ત સુરદાસનું 'પ્રભુ મોરે અવગુણ ચિત્ત ન ધરો' એ પ્રખ્યાત ભજન શરૂ કર્યું.

(૫૭) જયપુરમાં મહારાજા અને તેમની મંડળી માટે એક ગાયિકાનો જલસો ગોઠવવામાં આવેલો.

(૫૮) એક જમાનો એવો હતો કે રસ્તામાં થિયેટર આવતું હોય તો સ્વામીજી રસ્તો છોડી જતા.

(૫૯) એથી જ તેઓ સભામાં ભજન સાંભળવા બેઠા.

(૬૦) ત્યારે સ્વામીજીએ કહેવડાવ્યું કે સંન્યાસી આવા જલસામાં હાજરી ન આપી શકે.

(૬૧) આ ભજને પાસેના તંબુમાં બેઠેલા સ્વામીજીનું હૈયું પીગળાવી દીધું.

(૬૨) પણ હવે તેઓ સમદૃષ્ટિ સંન્યાસી હતા.

દૃ. દૃ (૮) (૩)

(૬૩) પાલખી જ્યારે રામશાસ્ત્રીના ઘર પાસે આવી

(૬૪) માધવરાવ પેશ્વાના જમાનાની આ વાત છે.

(૬૫) રાણીઓએ તેમને હીરા–મોતીના દાગીના ભેટ આપ્યા.

(૬૬) તેમના ન્યાયમંત્રીનું નામ હતું રામશાસ્ત્રી.

(૬૭) ત્યારે રામશાસ્ત્રી પ્રભુની સેવામાં બેઠા હતા.

(૬૮) એક દિવસ બેસતા વર્ષના દિવસે તેમનાં પત્ની રાજમહેલે ગયા.

(૬૯) પછી રાણીઓએ તેમને સન્માનપૂર્વક પાલખીમાં વિદાય કર્યાં.

(૭૦) સેવાની ઓરડીમાંથી બહાર આવીને બારણાની તડમાંથી જોયું તો પોતાનાં પત્ની રાજ્યની બેસતાવર્ષની બોણી સ્વીકારીને આવ્યાં છે.

(૭૧) રામશાસ્ત્રીના પત્ની પણ સમજુ હતા. તેમણે પાલખી ફરી રાજમહેલ તરફ લેવડાવી.

(૭૨) તેમણે અંદર રહીને જવાબ આપ્યો, 'આજે તમારે માટે આ ઘરનું દ્વાર બંધ છે.'

(૭૩) રામશાસ્ત્રી કંઈ લાલચુ બ્રાહ્મણ ન હતા. તેથી

કૉલેજમાં પ્રવેશ ઇચ્છનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે
ગુજરાતી
ભાષાશક્તિ કસોટી
[ખંડ : ૩]

▣

: પ્રયોજક :

પ્રા. કુલીનભાઈ પંડયા (એમ. એ. (યુ. એસ. એ.), એમ. એડ્.)

▣

[નીચે આપેલી સૂચનાઓ વાંચ્યા પછી તમને કહેવામાં આવે ત્યારે ઉત્તરો આપવાનું શરૂ કરો.]

: સૂચના :

▣ આ તમારા સાહિત્યના જ્ઞાનની નહિ, પણ ભાષાકીય શક્તિની કસોટી છે.

▣ આ કસોટી તમારી પરીક્ષા લેવા માટે નથી, પરંતુ શૈક્ષણિક સંશોધન માટે છે. તેથી કસોટીમાં તમારું પરિણામ કેવું આવશે તે વિષે ચિંતા રાખ્યા વગર કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.

▣ તમારા ગુણાંક સંપૂર્ણપણે ખાનગી રાખવામાં આવશે અને તેનો ઉપયોગ ફક્ત સંશોધન માટે જ થશે.

▣ તમે સારામાં સારો દેખાવ કરી શકો એવી ધગશ રાખી કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.

▣ આ કસોટીપુસ્તિકામાં તમારે કશું જ લખવાનું નથી કે કશી નિશાની કરવાની નથી. આ સાથે તમને આપેલા ઉત્તરપત્રમાં જ તમારે યોગ્ય ચોકઠામાં × ની નિશાની કરવાની છે અથવા તો યોગ્ય ક્રમ લખવાનો છે પ્રશ્નની ઉપર જે પ્રમાણે કરવાની સૂચના આપી હોય, તે પ્રમાણે કરશો.

▣ આ ભાષાશક્તિ કસોટી ચાર ખંડોમાં વહેંચાયેલી છે. દરેક ખંડના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી રહો એટલે તે માટે જેટલો સમય લાગ્યો હોય તેની નોંધ આપેલા ઉત્તરપત્રની ઉપરની બાજુએ ડાબા ખૂણા પર આપેલા ચોકઠામાં કરશો.

▣ સંશોધકને તેના કામમાં હાર્દિક સહકાર આપશો એવી આશા છે.

▣

ખંડ ૩ : અભિવ્યકિતનું લેખિત સ્વરૂપ

(अ) જોડણી

૩.૧(a) (ક) નીચે આપેલી જોડણીમાંથી જે જોડણી સાચી હોય તે પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(પ્રત્યેક પ્રશ્નમાં એક જ જોડણી સાચી છે.)

	(ક)	(ખ)	(ગ)	(ઘ)
૧	શુંગાર	શૃંગાર	શ્રુંગાર	શ્રિંગાર
૨	લોહ્યાળ	લોહિયાળી	લોયાળ	લોહીયાળ
૩	સંસ્કૃતી	સંસ્કુતિ	શંસ્કૃતિ	સંસ્કૃતિ
૪	નિર્જિવ	નીર્જીવ	નિરજીવ	નિર્જીવ
૫	ચારીત્ર	ચારીત્ર્ય	ચારિત્ર્ય	ચારિત્રય
૬	ડુંડાં	ડુદાં	ડૂડાં	ડૂંડાં
૭	ફરજયાત	ફરજિયાત	ફર્જિયાત	ફરજીઆત
૮	પતિવૃતા	પતિવ્રતા	પતીવૃતા	પતિવ્રટા
૯	અંધાધુંધી	અંધાધૂંધિ	અંધાઢૂંધી	અંધાધૂંધી
૧૦	પંકતી	પંક્તિ	પંગતી	પંકતિ
૧૧	પ્રવૃત્તી	પ્રવૃત્તિ	પ્રવતી	પ્રવૃતી
૧૨	વિદ્યાર્થિણી	વિદ્યાર્થીની	વીદ્યાર્થીની	વિદ્યાર્થિની
૧૩	મુર્તિ	મૂર્તિ	મુર્તી	મૂર્તી
૧૪	રવિંદ્ર	રવીન્દ્ર	રવિન્દ્ર	રવીન્દર
૧૫	વાત્સલ્ય	વાસ્તલ્ય	વાતસલ્ય	વાતસ્લ્ય
૧૬	હાર્દિક	હાર્દીક	હારદિક	હાર્દીક
૧૭	ફરીયાદ	ફરિઆદ	ફરયાદ	ફરિયાદ
૧૮	ચિઢાવું	ચિડાવું	ચીઢાવું	ચીડાવું
૧૯	કોશિષ	કોશીષ	કોશિશ	કોસેશ
૨૦	ઉજવળ	ઉજ્જવળ	ઉજવલ	ઊજવળ
૨૧	કૂતુહલ	કુતૂહલ	કુતુહળ	કૌતુહલ
૨૨	નીમણૂંક	નિમણુક	નિમણૂંક	નીમણુંક
૨૩	દષ્ટી	દ્રષ્ટિ	દષ્ટિ	દષ્ટી
૨૪	ગિરદી	ગિર્દી	ગીરદી	ગીર્દી

	(ક)	(ખ)	(ગ)	(ઘ)
૨૫	માહિતી	માહીતી	માહીતિ	માહિતિ
૨૬	ભ્રસ્ટ	ભ્રષ્ટ	ભ્રષ્ત	ભૃષ્ટ
૨૭	વૃદ્ધા	વ્રદ્ધા	વૃધ્ધા	્રુધ્ધા
૨૮	શુકનયાળ	શુકનિયાળ	શુકનીઆળ	શુકન્યાળ
૨૯	સહાનુભુતિ	સહાનૂભુતિ	સહાનુભૂતિ	સહાનૂભૂતિ
૩૦	હુમલો	હુમળો	હૂમળો	હૂમલો
૩૧	વાંચન	વાનચન	વાન્ચન	વાચન
૩૨	મુહુર્ત	મુહૂર્ત	મૂહુર્ત	મૂહૂર્ત
૩૩	ભુંગળુ	ભૂંગળુ	ભૂંગળૂ	ભુગળુ
૩૪	ચિરંજીવી	ચિરંજિવી	ચિરંજિવિ	ચીરંજીવી
૩૫	પશ્ચાતાપ	પશ્ચ્યાતાપ	પશ્યાતાપ	પશ્ચાત્તાપ
૩૬	નિરીક્ષણ	નીરીક્ષણ	નીરિક્ષણ	નિરિક્ષણ
૩૭	જ્યોત્સ્ના	જ્યોતસના	જ્યોત્સના	જ્યોસ્ના
૩૮	કારકિર્દિ	કારકીર્દી	કારકીર્દિ	કારકિર્દી
૩૯	છુટુ	છુટૂં	છૂટું	છૂટૂં
૪૦	ચિથરુ	ચિંથરૂ	ચીંથરું	ચીંથરૂ
૪૧	પ્રસંશા	પ્રશંશા	પ્રશંસા	પ્રશંષા
૪૨	ચિહ્ન	ચીહ્ન	ચિન્હ	ચિહ્ન
૪૩	વિપરીત	વિપરિત	વીપરીત	વીપરિત
૪૪	યાદદાશ્ત	યાદદાસ	યાદદાસ્ત	યાદાશ
૪૫	ભયભિત	ભૈભિત	ભયભીત	ભઈભીત
૪૬	લઘુગ્રંથી	લઘુગ્રંથી	લઘુગ્રંથિ	લઘુગ્રંઠી
૪૭	વિધી	વિધિ	વીધિ	વીધી
૪૮	રીતરીવાજ	રિતરીવાજ	રીતરિવાજ	રિતરિવાજ
૪૯	તપશ્ર્યા	તપસ્ચર્યા	તપષ્ચર્યા	તપશ્ર્યા
૫૦	રુમાલ	રૂમાળ	રૂમાલ	રુમાળ
૫૧	ઢુંકૂં	ઢૂંકું	ઢુંકું	ઢુંકકું
૫૨	ફળિભૂત	ફળીભૂત	ફળીભુત	ફળિભુત
૫૩	તીમીર	તિમીર	તિમિર	તીમિર

	(ક)	(ખ)	(ગ)	(ઘ)
૫૪	ઉદ્ધ્ધાર	ઊદ્ધાર	ઉદ્ધાર	ઉદ્ધાર
૫૫	અનુકુળ	અનૂકુળ	અનુકૂળ	અનુકૂલ
૫૬	અભુતપુર્વ	અભુતપૂર્વ	અભૂતપુર્વ	અભૂતપૂર્વ
૫૭	સૃષ્ટિ	સુષ્ટિ	શૃષ્ટી	સૃષ્ટી
૫૮	વૈજ્ઞાનીક	વૈજ્ઞાનિક	વિજ્ઞાનિક	વિજ્ઞાનીક
૫૯	યુનિવર્સિટી	યુનીવર્સિટી	યુનિવર્સીટી	યૂનિવર્સીટી
૬૦	વરતંણુક	વર્તણુંક	વર્તણુંક	વર્તણૂંક
૬૧	મ્યુનિસીપાલિટી	મ્યુનિસિપાલિટી	મુન્સીપાલટી	મ્યુનીસિપાલીટી
૬૨	સામયિક	સામઈક	સામયીક	સામ્યીક
૬૩	વિધ્વાન	વિદ્વાન	વિધ્યાન	વીદ્વિદ્વાન
૬૪	લીસી	લિસી	લિસ્સી	લીસ્સી
૬૫	યુધિસ્થિર	યુધીષ્ઠિર	યુધિષ્ઠિર	યુધીસ્થિર
૬૬	બીભત્સ	બીભસ્ત	બિભત્સ	બિભસ્ત
૬૭	નીતિ	નિતિ	નિતી	નીતી
૬૮	જુદ્દું	જૂદ્દું	જૂદ્દું	જુદ્દું
૬૯	નારીયેળ	નારિયેળ	નારીએલ	નરીએલ
૭૦	પરીણીત	પર્ણિત	પરિણીત	પરણીત
૭૧	ટીકીટ	ટિકેટ	ટિકિટ	ટીકિટ
૭૨	કુત્રિમ	કુત્રિમ	કૃત્રિમ	કૃત્રિમ
૭૩	થુંકતું	થૂંકવું	થુંકવુ	થૂકવું
૭૪	લાવણ્ય	લાવણ્ય	લાવણ્યિ	લાવણીય
૭૫	ત્રિવીધ	ત્રીવિધ	ત્રિવિધ	ત્રીવીધ
૭૬	પ્રસિધ્ધિ	પ્રસીધ્ધિ	પ્રસિધ્ધી	પ્રશીધ્ધી
૭૭	તૃપ્તિ	ત્રુપ્તિ	તુપ્તિ	તૃપ્તી
૭૮	ઔપચારીક	ઉપચારીક	ઓપચારિક	ઔપચારિક

	(ક)	(ખ)	(ગ)	(ઘ)
૭૯	અનીશ્ચિત	અનિશ્ચિત	અનિશ્ચીત	અનીશ્ચીત
૮૦	અતીથી	અતિથી	અતિથિ	અતીથિ
૮૧	આજિવિકા	આજીવીકા	આજીવિકા	આજિવીકા
૮૨	ઐતીહાસિક	ઐતિહાસિક	ઐતિહાસીક	ઐતીહાસીક
૮૩	આર્શિવાદ	આશિર્વાદ	આશીર્વાદ	આર્શીવાદ
૮૪	વ્યવહારિક	વ્યાવહારીક	વ્યાવહારિક	વ્યાવ્હારિક
૮૫	શારીરીક	શારીરિક	શારિરીક	શારિરિક
૮૬	પ્રતીનીધી	પ્રતિનિધિ	પ્રતિનીધિ	પ્રતીનિધિ
૮૭	શીર્શક	શિર્સક	શીર્ષક	શિર્ષક
૮૮	બુરું	બૂરું	બૂરૂં	બુરૂ
૮૯	નૈઋત્ય	નૈરૃત્ય	નૈઋત્ય	નેરૃત્ય
૯૦	અગત્સ્ય	અગસ્ત્ય	અગસત્ય	અગતસ્ય

3·1(b) (ખ) નીચેના શબ્દોમાં અર્થયુક્ત શબ્દ બને એ રીતે ખાલી જગ્યા પૂરવા " ળ " કે " ર " માંથી યોગ્ય અક્ષર પસંદ કરો અને આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

ઉ. કેળવણી

(૯૧)	નિ —— ધાર	(ક) ળ	(ખ) ર
(૯૨)	બા —— મંદિ ર ——	(ક) ળ	(ખ) ર
(૯૩)	વાચા ——	(ક) ળ	(ખ) ર
(૯૪)	વેવિશા ——	(ક) ળ	(ખ) ર
(૯૫)	સગી ——	(ક) ળ	(ખ) ર

3·1(c) (ગ) નીચેના શબ્દોમાં અર્થપૂર્ણ શબ્દ બને એ રીતે ખાલી જગ્યા પૂરવા " ત " કે " ટ " માંથી યોગ્ય અક્ષર પસંદ કરો અને આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

ઉ. તોફાન

(૯૬)	મહેન ——	(ક) ત	(ખ) ટ
(૯૭)	—— રબૂચ	(ક) ત	(ખ) ટ
(૯૮)	ગ —— ર	(ક) ત	(ખ) ટ
(૯૯)	—— કા	(ક) ત	(ખ) ટ
(૧૦૦)	પક્ષપા ——	(ક) ત	(ખ) ટ

૩.૯ વિભાગ : આ વિરામચિહ્નો

નીચે આપેલાં વાકયોમાં જ્યાં વિરામચિહ્ન જોઈએ ત્યાં ત્રણ ત્રણ ચોકઠાં વિરામચિહ્ન સહિત આપ્યાં છે. એમાંથી યોગ્ય વિરામચિહ્ન પસંદ કરી સાથેના ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧૦૧) (૧૦૨)
(ક) [:] (ક) [;]
(ક) નીલ નદીને બે શાખા છે (ખ) [?] શ્વેત અને નીલ (ખ) [.]
(ગ) [,,] (ગ) [:]

(૧૦૩)
(ક) [.]
જિંજા પાસે જેનો ઉગમ થાય છે તે શ્વેત શાખા (ખ) [?] ઇથિયોપિયા દેશમાં તાના
(ગ) [!]

(૧૦૪) (૧૦૫)
(ક) [.] (ક) [.]
કર્દીને સરોવર છે (ખ) [,] તે સરોવરમાંથી નીલ શાખાનો ઉગમ થાય છે (ખ) [,,]
(ગ) [;] (ગ) [?]

(૧૦૬) (૧૦૭) (૧૦૮)
(ક) [?] (ક) [.] (ક) [?]
(૨) સિદ્ધરાજ કહે (ખ) [,] (ખ) [,,] આમ અભિમાન કર્યે કંઈ ચાલે (ખ) [,]
(ગ) [.] (ગ) ["] (ગ) [.]

(૧૦૯) (૧૧૦)
(ક) [.] (ક) [,,]
ભાગ્યનું કારમું ચક્ર નિરંતર ફર્યા કરે છે (ખ) [?] (ખ) [!]
(ગ) [,,] (ગ) ["]

૩·૩ વિભાગ-ત્રિ : પરિચ્છેદ

નીચે કેટલાંક વાકયોનો સમૂહ આપ્યો છે. તેમાં એક જ સ્થળે નવો પરિચ્છેદ (પેરેગ્રાફ) પાડવો જરૂરી છે. જ્યાં આગળ તમને નવો પેરેગ્રાફ પાડવો યોગ્ય લાગે તે નક્કી કરો અને તે વાકયની આગળના ક્રમવાળા ઉત્તરપત્રમાંના ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧૧૧) અમેરિકામાં આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈન નામના જાણીતા વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી થઈ ગયા. (ક) તે ખુબ સાદાઈથી રહેતા હતા. પૈસા તરફ એમને રુચિ નહોતી. (ખ) એમની પાસે પૈસા આવે તો પૈસાની જેમને જરૂર હોય એમને તે આપી દેતા. (ગ) એકવાર તેમના એક મિત્રે તેમને કહ્યું, ‘અરે ભલા માણસ, તમે પૈસા શા માટે વેડફી દો છો ? પાસે પૈસા હોય તો કોઈ વાર ભીડમાં ખૂબ કામ લાગે. વળી પૈસા હોય તો પ્રતિષ્ઠા પણ મળે.’ (ઘ) આ સાંભળીને આઈન્સ્ટાઈન હસતાં હસતાં કહે, ‘ધનને લીધે માનવજાત આગળ વધતી નથી, એની મને પૂરેપૂરી ખાતરી છે. મૂસા, ઈસુ કે ગાંધી જેવા મહાપુરુષો પાસે અબજોપતિ કાર્નેગીના જેવા ધનના કોથળા હોય એવું તમે કલ્પી શકો છો ખરા ?’

કૉલેજમાં પ્રવેશ ઈચ્છનાર વિદ્યાર્થીઓ માટે

ગુ જ રા તી

ભાષાશક્તિ કસોટી

[ખંડ : ૪]

: પ્રયોજક :

પ્રા. કુલીનભાઈ પંડયા (એમ. એ. (યુ. એસ. એ), એમ.એડ્.)

[નીચે આપેલી સૂચનાઓ વાંચ્યા પછી તમને કહેવામાં આવે ત્યારે ઉત્તરો આપવાનું શરૂ કરો.]

: સૂચના :

- આ તમારા સાહિત્યના જ્ઞાનની નહિ, પણ ભાષાકીય શક્તિની કસોટી છે.
- આ કસોટી તમારી પરીક્ષા લેવા માટે નથી, પરંતુ શૈક્ષણિક સંશોધન માટે છે. તેથી કસોટીમાં તમારું પરિણામ કેવું આવશે તે વિષે ચિંતા રાખ્યા વગર કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.
- તમારા ગુણાંક સંપૂર્ણપણે ખાનગી રાખવામાં આવશે અને તેનો ઉપયોગ ફક્ત સંશોધન માટે જ થશે.
- તમે સારામાં સારો દેખાવ કરી શકો એવી ધગશ રાખી કસોટીમાંના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપશો.
- આ કસોટીપુસ્તિકામાં તમારે કશું જ લખવાનું નથી કે કશી નિશાની કરવાની નથી. આ સાથે તમને આપેલા ઉત્તરપત્રમાં જ તમારે યોગ્ય ચોકઠામાં × ની નિશાની કરવાની છે અથવા તો યોગ્ય ક્રમ લખવાનો છે પ્રશ્નની ઉપર જે પ્રમાણે કરવાની સૂચના આપી હોય, તે પ્રમાણે કરશો.
- આ ભાષાશક્તિ કસોટી ચાર ખંડોમાં વહેંચાયેલી છે. દરેક ખંડના પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી રહો એટલે તે માટે જેટલો સમય લાગ્યો હોય તેની નોંધ આપેલા ઉત્તરપત્રની ઉપરની બાજુએ ડાબા ખૂણા પર આપેલા ચોકઠામાં કરશો.
- સંશોધકને તેના કામમાં હાર્દિક સહકાર આપશો એવી આશા છે.

ખંડ ૪ : લેખિત અર્થગ્રહણ

4.1(a) (અ) અર્થગ્રહણ (વાચન વસ્તુની સહાય સાથે)

(ક) નીચેનો ફકરો વાંચી તેની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

કહે છે કે પવન પહેલાં આંધળાની જેમ અટવાતો ફરતો હતો. એને પોતાને જ એની ગતિવિધિની કશી ખબર નહોતી. પછી એક વાર ધૂંધવાતો ધૂંધવાતો એ વાંસના વનમાં થઈને ફૂંકાયો, ને વાંસના પોલાણમાંથી ભરાઈને એ બહાર નીકળ્યો તો એ સૂરમાં ફેરવાઈ ગયો. એને રૂપ મળ્યું. પછી તો માનવી આવ્યો. એણે તો શ્વાસને રમાડીને અનેક રૂપો સરજ્યાં. પણ એ અદેહી પવન રણના વિશાળ વિસ્તારપર વિરાટ પગલી પાડતો ચાલે છે, ત્યાં એનો રોષ વરતાય છે, કારણ કે ત્યાં એને રૂપ આપનાર કોઈ નથી. માણસના બે હોઠના બીબામાં એનું રૂપ ઢળાય છે. સાગરના અફાટ વિસ્તાર પર ઊછળતાં મોજાં પણ રોષે ભરાયેલા પવનનાં જ પગલાં છે.

પવન કવિને પડકારે એવું એક તત્ત્વ છે. આમ જુઓ તો એનાં કેટલાં રૂપ છે! દીવાની સ્થિર જ્યોતને ભેટતો પવન, લજ્જાળુ યુવતીના પાલવમાં ભરાઈને એને સઢમાં ફેરવી નાખતો પવન, બંધ કરેલાં દ્વારની ફાડમાંથી અંગને સંકોચીને ચોરપગલે દાખલ થઈ જતો પવન, અવાવરુ વાવના અંધારાના લેપવાળા પાણી પરની લીલની ઝૂલને હલાવી જતો પવન, સૂકાયેલાં પાંદડાં વચ્ચેથી સાપની જેમ સરરર સરી જતો પવન, આકાશની નીલ જવનિકાને ઊડાડતો પવન. ઘણી વાર બેઠા બેઠા આ પવનને જોયા કરવાનું ગમે છે.

ઋતુ ઋતુએ, દિવસને જુદે જુદે સમયે પવનના સ્પર્શ માણવા જેવા હોય છે. પણ આપણે તો આપણી સ્પર્શેન્દ્રિયને લગભગ જૂઠી કરી નાખી છે. આપણા કાવ્યસાહિત્યમાં પવનને રૂપ આપતી કવિતા કેટલી છે વારુ?

૧. યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧) પવન રણના વિસ્તાર પર થઈને ચાલે છે, ત્યારે એ ગુસ્સે થયેલો માલૂમ પડે છે, કારણ કે

(ક) રણપ્રદેશમાં પુષ્કળ તાપ પડે છે.
(ખ) રણપ્રદેશમાં વાંસનાં વન હોતાં નથી.
(ગ) ત્યાં એને રૂપ આપનાર કોઈ હોતું નથી.

(૨) માનવે પવનને શી રીતે રૂપ બક્ષ્યું ?

(ક) પવનચક્કીમાં ચકરાવે ચઢાવીને.
(ખ) હોઠના બીબામાં ઢાળીને.
(ગ) લજ્જાળુ યુવતીના પાલવમાં બાંધીને.

(૩) પવનનું રોષયુક્ત સ્વરૂપ કયાં જણાતું નથી ?

(ક) વાંસના પોલાણમાં.
(ખ) રણપ્રદેશમાં.
(ગ) સાગર સપાટી પર.

(૪) પવન વાંસના પોલાણમાં ભરાઈને બહાર નીકળ્યો, ત્યારે

(ક) તે સૂરમાં ફેરવાઈ ગયો.

(ખ) તે ધૂંધવાતો ધૂંધવાતો વાંસના વનમાં ફૂંકાવા લાગ્યો.

(ગ) આંધળાની જેમ અટવાતો રહ્યો.

(૫) પવન જ્યારે આંધળાની જેમ અટવાતો હતો, ત્યારે

(ક) આપણને એની ગતિવિધિની ખબર પડતી નહોતી.

(ખ) પવનને આપણી ગતિવિધિની ખબર પડતી નહોતી.

(ગ) એને પોતાની ગતિવિધિની ખબર પડતી નહોતી.

૨. (अ) ખાનામાં વિવિધ પરિસ્થિતિઓ આપી છે અને (आ) ખાનામાં તે પરિસ્થિતિઓમાં પવનનું સ્વરૂપ વર્ણવ્યું છે. (आ) ખાનામાંના યોગ્ય વિકલ્પનો ક્રમ સાથે આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના યોગ્ય ચોકઠામાં લખો :

(अ)	(आ)
(૬) આકાશમાં	૧ સઢ કરી દેતો પવન
(૭) સુકાયેલાં પાંદડાંની વચ્ચે	૨ જવનિકાને ઊડાડતો પવન
(૮) દીવાની સ્થિર જ્યોતને	૩ આલિંગન દેતો પવન
(૯) લજ્જાળુ યુવતીના પાલવમાં	૪ ધૂંધવાતો પવન
(૧૦) અવાવરુ વાવનાં પાણી પર	૫ ચોરપગલે દાખલ થતો પવન
	૬ આંધળાની જેમ ઘૂમતો પવન
	૭ સાપની જેમ સરકી જતો પવન
	૮ લીલની ઝૂલને ઝૂલાવી જતો પવન

4.1(b) (ખ) દેખાવમાં લોહી લાલ રંગનું છે. હાથે લાગે તો ચીકણું માલૂમ પડે છે. તે અપારદર્શક છે. સૂક્ષ્મદર્શક યંત્રથી જોતાં એ મુખ્યત્વે ત્રણ પદાર્થોનું બનેલું જણાય છે : રક્તરસ અથવા પ્લાઝમા, રક્તકણ અને શ્વેતકણ. શરીરમાં ઘસારો પૂરવાનું કામ લોહી કરે છે. આમ કરતાં લોહીના કણો ઓછા થાય. એટલે હંમેશ નવા કણો પેદા થવા જોઈએ. શરીરમાં રક્તકણો હાડકાંનાં પોલાણમાં બને છે. આ કારખાનું કેવું સુરક્ષિત છે! લોહીમાં ઑક્સિજનને ચૂસી લેનાર હીમોગ્લોબિન નામનો લાલ પદાર્થ છે. પ્રત્યેક પ્રાણીના કણોનો આકાર જુદો હોવાથી આ કણોને તપાસવાથી તે કયા જાનવરનું લોહી છે તેની ખબર પડી શકે. બધાં માણસોનું લોહી પણ એકસરખું નથી, તેમાં ચાર જાતો છે. આથી કોઈને રક્તસ્રાવ વખતે લોહી આપવું હોય તો તેના લોહીને તે મળતું આવવું જોઈએ, નહિ તો નુકસાન થાય છે.

લોહીની ખાસિયત છે કે એ શરીરમાંથી બહાર આવે એટલે આપમેળે ગંઠાઈ જાય. લોહીના પ્લાઝમામાં ફાઈબ્રીનોજન નામનું દ્રવ્ય છે. હવામાં રહેતાં જ આમાંના ફાઈબ્રીનના તાંતણા બંધાઈ જાય છે અને તેને લીધે લોહીના લાલ અને સફેદ કણો તેમાં ગંઠાઈ જાય છે. આ ગંઠાવાથી જે પડ બને છે તેનાથી વધારે લોહી વહેતું અટકે છે. પરંતુ ઘા નાનો હોય ત્યારે જ આ પ્રમાણે બને છે. મોટા ઘા વખતે લોહીના મોટા જથ્થાને ગંઠાવાની તક મળતી નથી. આ સમયે જો અન્ય ઉપાયો ન લેવાય તો શરીરમાંથી ઘણું લોહી વહી જઈને નુકસાન થાય છે.

ખાલી જગ્યા પૂરવા માટે યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૧૧) લોહી ———— હોય છે.
(ક) પારદર્શક, (ખ) અપારદર્શક, (ગ) અર્ધપારદર્શક

(૧૨) શરીરમાં ઘસારો પૂરવાનું કામ ———— કરે છે.
(ક) લોહી, (ખ) ખોરાક, (ગ) પાણી

(૧૩) પ્લાઝમામાં ———— નામનું દ્રવ્ય છે.
(ક) હીમોગ્લોબિન, (ખ) ફાઈબ્રીનોજન, (ગ) રક્તરસ

(૧૪) ———— હાડકાંનાં પોલાણમાં બને છે.
(ક) શ્વેતકણ, (ખ) પ્લાઝમા, (ગ) રક્તકણ

આ : સારગ્રહણ

નિમ્નલિખિત પરિચ્છેદો વાંચી સૂચવ્યા પ્રમાણે પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપો :

4.2(a) (ક) લોકજીવનમાં જેવું સ્થાન જળાશયનું તેવું જ સ્થાન ગામને ગોંદરે ઊભેલા વડલાનું હોય છે. લગભગ પ્રત્યેક ગામડાને આંગણે આ જટાજૂટધારી ઋષિ–વૃક્ષ કંઈ કંઈ જમાનાઓના પલટા જોતું જોતું અડગ ઊભું હોય છે અને એવા ઘોરગંભીર ઘટાદાર તરુવરને આશરે એટલાં એટલાં પશુપંખીઓ મહાલતાં હોય છે કે લોક–પ્રજાએ એના રક્ષણ કાજે એને કોઈ દેવદેવીનું થાનક બનાવી દીધેલ હોય છે. એને પાંદડે પાંદડે માતા ચામુંડાના દીવા બળે, એની ડાળીએ ડાળીએ દેવી રાસડા લે અને એને કાપનાર મનુષ્યનું સત્યાનાશ નીકળી જાય, એવી રમ્ય–ભીષણ ઘટનાઓ જોડાતી જાય છે. વળી 'જોગીડો ઊતર્યો...સેજ વડલા તળે રે લેલ'. એવા કૈંક અવધૂત અતિથિની ધૂણીઓ ગામના વડલાની છાંયડીમાં ધખતી હોય છે. પતિ–પત્નીની વિજોગઘડીનો સાક્ષી પણ એ નિર્મોહી વડલો જ હોય છે;

"વરસતે આષાઢ મહિને,
વાલમ વળાવાને હું રે ગઈ'તી........
ઊભી રહી વડલા હેઠ........વા'લા !
વડલો વરસે સાચે મોતીડે રે
તેનો પરોવ્યો હાર........વા'લા !"

આવા કેટલાંયે વિરહાશ્રુઓ એ વડલાની નીચે ઝરેલાં હશે. એ વડલા, ગાયોના ગોંદરા, નાની એવી ડુંગરી અને તે ઉપર નાજુક દેવડી વગેરે બધાં માત્ર સ્થળો જ નહોતાં, પણ લોકજીવનની ચિરંજીવી સંસ્થાઓ હતી. ગામનો ઝાંપો એ વડે રળિયામણો લાગતો.

(૧૫) સમગ્ર પરિચ્છેદનો સાર એક જ શબ્દસમૂહમાં આપવો હોય, તો આપણે નીચેનામાંથી કયા શબ્દસમૂહમાં આપી શકીએ ? યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(ક) એને પાંદડે પાંદડે ચામુંડાના દીવા બળે.

(ખ) ઘેરગંભીર ઘટાદાર વૃક્ષ.

(ગ) ગામનો વડલો.

(ઘ) પતિ–પત્નીના વિજોગની ઘડીનો સાક્ષી.

(૧૬–૨૦) ઉપરોકત ફકરાનો સાર કહેવામાં ઉપયોગી એવા પાંચ શબ્દો પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેમના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(ક) જળાશય	(ખ) વડલો
(ગ) જટાજૂટધારી ઋષિ–વૃક્ષ	(ઘ) પશુપંખીઓ
(ચ) ઘટના	(છ) વિજોગનો સાક્ષી
(જ) નિર્મોહી વડલો	(ઝ) ગોંદરા

4.2(b) (ખ) અભ્યાસ આનંદ આપે છે, શોભા આપે છે અને કુશળતા આપે છે; એનો આનંદ એકાંતમાં અનુભવાય છે; એની શોભા વાતચીતમાં દેખાય છે અને તેનાથી આવેલી કુશળતાનો ખરેખરો ઉપયોગ કામકાજની તુલના અને વ્યવસ્થામાં છે. કેમકે ઘડાયેલા માણસો કામ બજાવી શકે અને દરેક બાબતની છૂટી છૂટી તુલના પણ કદાચ કરી શકે; પણ વિવેકપૂર્વક સામાન્ય સૂચના, વ્યવસ્થા અને ક્રમનો નિર્ણય કરવામાં તો કેળવાયેલા માણસો જ ઉત્તમ છે. અભ્યાસ પાછળ હદથી વધારે વખત ગાળવો એ એક જાતનું આળસ છે; જ્ઞાનનો શૃંગાર જ્યાં ત્યાં છતો કરવો એ દંભ છે; ભણતરથી જ મત બાંધીને સર્વ વાતે દોરાવું એ વેદિયાપણું છે. મૂળ શક્તિ અભ્યાસથી ખેડાય છે અને અભ્યાસ અનુભવથી પરિપૂર્ણ થાય છે; કેમકે કુદરતી બુદ્ધિને છોડની માફક સંભાળથી સરખી કરવાની જરૂર છે. એકલી ચોપડીઓ જે ધોરણ બતાવે છે તે બહુ જ અસ્પષ્ટ હોય છે, જેને અનુભવથી

સ્પષ્ટ કરવાની જરૂર છે. ધંધાદારી માણસો અભ્યાસને વખોડે છે, અલ્પજ્ઞાની વખાણે છે, જ્યારે ડાહ્યા માણસો તેને વાપરી જાણે છે. ભણતર કેમ વાપરવું એ ભણતરથી જ શીખાતું નથી. જ્ઞાનને યોજવાની કળા જ્ઞાનથી જુદી છે, તેમ ઊંચી છે અને એ મેળવવાનું સાધન અવલોકન છે.

(૨૧–૨૪) નીચે કેટલાક શબ્દો આપ્યા છે. આ પરિચ્છેદનો મધ્યવર્તી વિચાર દર્શાવતા હોય એવા અગત્યના **ચાર** શબ્દો પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેમના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(ક) અભ્યાસ (ખ) શોભા

(ગ) વિવેકપૂર્વક (ઘ) આનંદ

(ચ) નિર્ણય (છ) આળસ

(જ) મૂળશક્તિ (ઝ) અનુભવ

(બિ) અર્થગ્રહણ (વાચનવસ્તુની સહાય વગર)

(ક) નીચેનો ફકરો વાંચી કાગળ ઊંધો મૂકી દો. ત્યાર પછી તમને આપવામાં આવે તે અલગ કાગળમાંના પ્રશ્નોના જવાબ આપો :

ઔદ્યોગિક ક્રાંતિએ દુનિયામાં પ્રચંડ યંત્રો દાખલ કર્યાં. તેણે જગતમાં 'યંત્રયુગ' અથવા તો 'યાંત્રિક યુગ'ની શરૂઆત કરી. બેશક, યંત્રો તો પહેલાંના સમયમાં પણ હતાં પણ તેમાંનું એકે આ નવીન યંત્રો જેવડું નહોતું. યંત્ર એ આખરે શું છે? માણસને પોતાના કામમાં મદદ કરનાર એ એક મોટું ઓજાર છે. માણસને ઓજારો બનાવનારું પ્રાણી કહેવામાં આવે છે; અને છેક પ્રાચીન કાળથી તે ઓજારો બનાવતો અને તેને વધારે સારાં કરવાનો પ્રયાસ કરતો આવ્યો છે. ઈતર પ્રાણીઓ ઉપર, જેમાંનાં ઘણાં તો એના કરતાં વિશેષ બળવાન છે, તેણે આ ઓજારો વડે જ પોતાનું પ્રભુત્વ જમાવ્યું. ઓજારો એ તેનો લાંબો થયેલો હાથ જ હતો; અથવા કહો કે તેનો ત્રીજો હાથ હતો. યંત્ર એ વળી ઓજારોના વિસ્તારરૂપ હતાં. ઓજારો અને યંત્રો એ બંનેએ મળીને મનુષ્યને પશુસૃષ્ટિથી ઉપર આણ્યો. તેમણે મનુષ્યસમાજને પ્રકૃતિની પરાધીનતામાંથી મુક્ત કર્યો. ઓજારો અને યંત્રોને કારણે માણસને માટે ઉત્પાદનનું કાર્ય સુગમ થઈ ગયું. તે ઉત્તરોત્તર વધારે ને વધારે ઉત્પાદન કરતો ગયો અને છતાંયે તેને વધારે નવરાશ મળવા લાગી, એને પરિણામે સભ્યતાની કળાઓ, ચિંતન અને વિજ્ઞાન ખીલ્યાં અને વિકસ્યાં.

*

(ક) આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી આપેલા ઉત્તરપત્રમાં તેના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(૨૫) ઈતર પ્રાણીઓ પર મનુષ્યે પ્રભુત્વ જમાવ્યું, તેનું કારણ હતું

(ક) તેનું બાહુબળ.

(ખ) પ્રાણીઓની પ્રકૃતિ આગળ લાચારી.

(ગ) ઓજારોનો ઉપયોગ.

(૨૬) ઔદ્યોગિક ક્રાંતિએ જગતમાં યાંત્રિક યુગની શરૂઆત કરી એમ કહેવાય, કારણ કે

(ક) તે પહેલાં જગતમાં યંત્ર જ નહોતું.

(ખ) ઔદ્યોગિક ક્રાંતિ પછીના સમયમાં બન્યું તેવડું મોટું એક પણ યંત્ર પહેલાં ન હતું.

(ગ) યંત્રને ઉત્પાદનના કાર્યમાં તે પહેલાં વાપરવામાં આવતું નહોતું.

(૨૭) ઔદ્યોગિક ક્રાંતિનું સૌથી મહત્ત્વનું પરિણામ શાને ગણી શકાય ?

(ક) યાંત્રિક ઉત્પાદન.

(ખ) ઉત્તરોત્તર વધુ ને વધુ ઉત્પાદન.

(ગ) પુષ્કળ નવરાશ.

(ઘ) કળા, વિજ્ઞાન અને સભ્યતાનો વિકાસ.

(૨૮) 'ઓજારો અને યંત્રોએ મનુષ્યને પશુસૃષ્ટિથી ઉપર આણ્યો.' એનો અર્થ એમ થાય કે....

(ક) હવે મનુષ્યમાં પશુનું કોઈ લક્ષણ ન રહ્યું.

(ખ) હવે મનુષ્ય પશુઓની જેમ જમીન પર રહેવાને બદલે ઉંચાં રહેઠાણોમાં રહી શક્યો.

(ગ) હવે પશુઓ કરતાં તેને વધુ આરામ અને મોજશોખ પ્રાપ્ત થયાં.

(ઘ) હવે મનુષ્ય પશુઓ માટે અશક્ય એવાં કળા, વિજ્ઞાન અને સભ્યતા ખીલવી શક્યો.

❋

(ખ) નીચેનો ફકરો વાંચી કાગળ ઊંધો મૂકી દો. ત્યાર પછી તમને આપવામાં આવે તે અલગ કાગળમાંના પ્રશ્નોના જવાબ આપો:

વૃદ્ધ ન્યૂમેન જમવાનું છોડી કહે, "ના બેટા, એ શિષ્ટાચાર પેલા ફરસબંધીવાળા મહેલ-વાસીઓને શોભે. અમે આ બીડમાં ઘેટાં ચરાવવાવાળા જિસસ સંગાથે રહેનાર. તું....તાં....થી આપણો સંબંધ ગાઢ થાય. પણ મતાંધતાના ઘેનમાં જો આંખો બંધ ન હોત તો આ કવેકરો, આ ગાંધીવાદીઓ, ફ્રાંસિસ્કનો ને શાંતિવાદીઓ જે અણીશુદ્ધ સૌંદર્યની મૂર્તિને કંડારી રહ્યા છે તે તમે જોઈ શક્યા હોત. એની આગળ લિઓનાર્ડોની મોના લીસા ને રાફેલની મેડોના ફિક્કી છે. હું તમને અવગણતો નથી, કારણકે તમે પણ અવતરવા મથી રહેલ સત્યના અંશ છો. અવગણવા જેવું તુચ્છ કશું નથી; અમે પણ નહિ. અમે અંતરાત્માની પ્રયોગશાળામાં બેઠા બેઠા જે પ્રયોગ કરી રહ્યા છીએ તે કદાચ તમને તત્કાળ ન પણ ઉપયોગી થાય. શું તમારે પણ જથ્થાપ્રિય મૂડીવાદી સંસ્કૃતિની જેમ તૈયાર ને તત્કાલ માલ જોઈએ છે? હરેક પ્રયોગ તે જ કાળે ખપ લાગે જ તેમ નથી. ઘણાએ અણજાણ્યા વૈજ્ઞાનિકો આજે પોતાની ખોલીમાં બેઠા હશે. એઓ એમનો સમય શું એળે વિતાવે છે? પ્રેમના ને વાત્સલ્યના માર્ગે જતાં ગાળેલી પળો તેટલું જ વાસ્તવિક આયુષ્ય; બીજું આયુષ્ય તો માત્ર મ્યુનિસિપાલિટીને ચોપડે નોંધાવવા પૂરતું જ."

*

(ખ) ૧. (૨૯–૩૦–૩૧) નીચેનાં વિધાનોમાંથી ન્યૂમેનના વિચારોને અનુરૂપ હોય એવાં ત્રણ વિધાનો પસંદ કરી સાથેના ઉત્તરપત્રમાં તેમના ક્રમવાળા ચોકઠામાં × ની નિશાની કરો :

(ક) ન્યૂમેન તું....તાં....થી વાત કરવાને અશિષ્ટ અને હાનિકારક માને છે.

(ખ) ન્યૂમેન ઘેટાં ચરાવનાર જિસસ સંગાથે રહેનારમાંના એક છે.

(ગ) ન્યૂમેન કવેકરો અને શાંતિવાદીઓના કાર્યને બહુ ઉપયોગી ગણે છે.

(ઘ) ન્યૂમેન શાંતિવાદીઓના કાર્યને મોના લીસા અને મેડોના જેવી કળાકૃતિઓની તુલનામાં ફિક્કું ગણે છે.

(ચ) ન્યૂમેન કોઈને અવગણવા ઇચ્છતા નથી, કારણ પ્રત્યેક અભિપ્રાય એ અવતરવા મથી રહેલા સત્યનો અંશ છે.

(છ) ન્યૂમેન અંતરાત્માની પ્રયોગશાળાને હલકી ગણે છે, કારણ કે તેમાં તાત્કાલિક પરિણામ પેદા થતું નથી.

૨. (अ) ખાનામાંની વિગતો સાથે અર્થપૂર્ણ રીતે જોડાય એવી (आ) ખાનામાંની વિગતો પસંદ કરી તેમનો ક્રમ આપેલા ઉત્તરપત્રમાંના યોગ્ય ચોકઠામાં લખો :

(अ)	(आ)
(૩૨) અનૌપચારિક વર્તન	૧ ફરસબંધીવાળા મહેલવાસીઓને શોભે
(૩૩) વાસ્તવિક આયુષ્ય	૨ પ્રેમ અને વાત્સલ્યના માર્ગે ગાળેલી પળો
(૩૪) આભાસી આયુષ્ય	૩ અવતરવા મથી રહેલા સત્યનો અંશ
(૩૫) જથ્થાપ્રિય મૂડીવાદી પ્રયોગશાળા	૪ તત્કાળ માલ મળે
(૩૬) અંતરાત્માની પ્રયોગશાળાના પ્રયોગ	૫ લિયોનાર્ડોની મોના લીસા
	૬ સંબંધ ગાઢ થાય
	૭ તરત ઉપયોગી ન થાય
	૮ મ્યુનિસિપાલિટીને ચોપડે નોંધાયેલી ઉંમર